

Ved værgemål efter § 5 er værgeren en legal repræsentant, der kan træde til og træffe beslutninger, når der er behov for det. Værgemål af denne art medfører derimod ikke – som formueretlig umyndiggørelse efter de gældende regler – at den, der kommer under værgemål, fratages sin mulighed for selv at træffe beslutninger på de områder, der er omfattet af værgemålet. § 5-værgemål skal derfor ikke tinglyses.

4.3.1. Retlige og medicinske betingelser for at iværksætte værgemål

Udover kravet om, at der skal være et konkret behov for værgemålet, jf. de almindelige bemærkninger nedenfor afsnit 4.3.2., er grundbetingelsen for at iværksætte værgemål efter lovforslagets § 5, at den pågældende er ude af stand til at varetage sine anliggender. Dette kriterium svarer i realiteten til det kriterium, der i dag anvendes i myndighedslovens § 2, nr. 1 og 3, samt § 46. Ved vurderingen må evnen ses i forhold til de beslutninger, der kræves af den pågældende, herunder om der f.eks. er tale om en større formue, komplicerede funktioner og lignende. Det er ikke nødvendigt, at vedkommende fuldstændigt mangler evnen til at varetage sine anliggender, men der må være en betydelig fravigelse fra det normale.

Udvalget har bl.a. under hensyn til retssikkerheden og en ensartet praksis foreslået, at der opretholdes medicinske kriterier, således at ordningen begrænses til afgrænsede sygdomme og svækkelsestilstande. Sindssygdom foreslås bevaret som et medicinsk kriterium, og herunder medtages som noget nyt udtrykkeligt i lovtæksten betegnelsen svær demens. Begrebet svær demens sigter navnlig til den aldersbetingede demens, men dækker også over andre demenstilstande. Det gældende kriterium åndssvaghed opretholdes, men erstattes af udtrykket hæmmet psykisk udvikling. Endelig foreslås en mulighed for at iværksætte værgemål ved »anden form for alvorligt svækket helbred«, som f.eks. kan være hjerneblødninger, hjernesvind eller andre former for hjerneskader. Betingelserne i myndighedslovens § 2, nr. 2 og 3, om »ødselhed og anden uforsvarlig adfærd« samt »drikfældighed eller lignende last« anvendes næppe længere eller i hvert fald kun meget sjældent i praksis og er derfor ikke medtaget i lovforslaget. Alvorligt alkohol- eller narkotikamisbrug vil i enkelte tilfælde kunne falde ind under et af de nævnte medicinske kriterier.

4.3.2. Behov for værgemål

Det følger af lovforslagets § 5, stk. 1, at der kan iværksættes værgemål, hvis der behov for det. Behovet må vurderes konkret i det enkelte tilfælde.

Udvalget har i øvrigt fundet, at det vil være en for omfattende og vidtrækkende løsning altid at skride til værgemål, når blot de retlige og medicinske kriterier for at iværksætte værgemål er opfyldt. I dag forholder det sig da også således, at kun en begrænset del af de voksne, som opfylder betingelserne herfor,

bliver umyndiggjort, og når det sker, skyldes det som regel en konkret opstået situation. Udvalget peger på, at baggrunden må være, at andre, f.eks. familie-medlemmer eller institutionspersonale, i praksis på uformel vis træder til og træffer beslutningerne og handler på den pågældendes vegne. Dette rejser imidlertid en række retssikkerhedsspørgsmål, idet familiemedlemmer og andre ikke altid kan forventes at disponere i de svages interesse. Hertil kommer, at sådanne personer uden beskikkelse som værger er uden legale beføjelser, f.eks. i relation til tavshedspligt og opnåelsen af partsbeføjelser.

Udvalget har derfor understreget, at det på mange måder er naturligt og værdifuldt, at familien påtager sig disse opgaver, og at dette kan begrænse behovet for værgemål. Tvivl om interessevaretagelsen, dybde uenighed blandt de nærtstående eller manglende tillid i samarbejdet mellem familien og institutionen taler på den anden side for, at der tages initiativ til værgemål.

Udvalget har sammenfattet sine generelle overvejelser således, at der i noget videre omfang, end det sker i dag, bør beskikkes en værger, når der skal tages stilling til væsentlige spørgsmål, navnlig hvis den pågældende ikke har pårørende eller andre nærtstående at støtte sig til.

For så vidt angår behovet for værgemål vedrørende økonomiske forhold, er det udvalgets opfattelse, at der som en grov tommelfingerregel med dagens prisleje skal være bruttoaktiver på 50-75.000 kr., før der normalt er grundlag for et økonomisk værgemål alene med henblik på formueforvaltning. Formuens sammensætning har imidlertid også betydning, ligesom det har betydning, om der skal gennemføres større retlige dispositioner, som kræver en underskriftsberettiget, f.eks. til indgåelse af en lejekontrakt eller optagelse af et lån til boligindskud. Endelig gælder, at der selv ved mindre formuer kan være behov for fratagelse af den retlige handleevne efter lovforslagets § 6, hvilket forudsætter, at der er iværksat værgemål efter lovforslagets § 5.

Med hensyn til indtægter afhænger det af en konkret vurdering af en lang række forhold, herunder indtægtens størrelse, om der er behov for et værgemål. Udvalget har i den forbindelse henledt opmærksomheden på, at regler i henhold til den sociale lovgivning om iværksættelse af en administration af sædvanlige indtægter, iværksættelse af frivillige administrationsordninger eller udstedelse af generalfuldmagter i et vist omfang kan være alternativer til værgemål, jf. betænkningen side 136. Således har eksempelvis kommunalbestyrelsen efter bestemmelsen i § 36 i lov om social pension mulighed for at træffe afgørelse om, på hvilken måde pensionen skal udbetales.

Der henvises i øvrigt om behovsvurderingen ved personlige værgemål til de almindelige bemærkninger i afsnit 4.3.4.

Udvalget har sammenfattet sine betragtninger således, at man i nogen udstrækning ønsker den gæl-